

נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדעת רבי מאיר, האם כל דבר שאנשים רגילים למנותו במכירתם, גם אם יש כאלו שאינם מקפידים על המנין המדויק – אינו בטל, או שמא רק דברים חשובים שנמנים לעולם. וישנה דעה הסוברת שאפילו דברים שרק מיעוט אנשים מוכרים אותם במנין – אינם בטלים (כן משמע בפרש"י בדעת תנא דליטרא קציעות. [כן דעת תנא דמתניתין לרב פפא]. ואולם התוס' השוו דעה זו עם דעה ראשונה). ולדעת חכמים, רק ששה דברים (וכיוצא בהם דברים חשובים ביותר, הכל לפי המקום והזמן. פוסקים) אינם בטלים מתוך חשיבותן: אגוזי פרך, רמוני באדן וכו'. ורבי עקיבא הוסיף גם ככרות של בעל הבית. לדברי רב אשי, בעלי חיים אינם בטלים אפילו לחכמים, מפני חשיבותם.

א. הרמב"ם (מאכלות אסורות טז) פסק כחכמים שאין מקדשים אלא ששה דברים, וכן ככרות של בעל הבית – כרבי עקיבא. וכן בכל מקום וזמן, הדברים החשובים ביותר כגון רימוני בדין שבזמנם – אינם בטלים (וכ"פ בשו"ע י"ד ק').

ודעת הסמ"ג לפסוק כרבי מאיר, לפי שנחלקו אליביה רבי יוחנן וריש לקיש, והלכה כרבי יוחנן שאמר 'את שדרכו לימנות'.

ובספר התרומה פסק שכל דבר שיש בו מנין אינו בטל [כרבי יהודה דליטרא קציעות].

ב. לא אמר ריש לקיש לרבי מאיר שכל דבר שבמנין לא בטל אלא באיסור תורה, אבל בדרבנן, רק אם נמנה תמיד אינו בטל [ושמא רק בתרי דרבנן. ושמא רק באיסורי אכילה ולא באיסור הנאה] (תוס' עפ"י יבמות פא. ועתו"י ביצה ג). ואולם לרבי יהודה אפילו איסור דרבנן לא בטל. ג. חתיכה הראויה להתכבד בה לפני האורחים הריהי כדבר שדרכו להימנות תמיד. וכתבו התוס' שבהמה שלמה ודאי אינה גרועה מחתיכה. ורק עוף קטן אפשר שאינו דבר חשוב. ויש חולקים וסוברים שאין אומרים 'חתיכה הראויה להתכבד' אינה בטלה אלא כאשר היא מוכנה לאכילה כמות שהיא (רבנו תם ועוד).

ד. בריה אינה בטלה מפני חשיבותה. וכתבו התוס' שאין שייך 'בריה' אלא באיסור שנאמר בתורה מעיקרו על דבר שלם, כגון גיד הנשה ואבר מן החי, שכאילו פרש הכתוב בין גדול בין קטן. אבל אין זה שייך באיסור נבלה או שור הנסקל וכו'.

ה. ישנן דעות שבאיסורי אכילה המותרים בהנאה, דבר חשוב בטל [לדעת מקצת תנאים]. ויש אומרים כן רק בדבר שבמנין. ודעת רוב הראשונים שלא לחלק בכך (ערש"י ותוס' וש"ר בע"ז עד. ובראשונים בחולין ק וביבמות פא).

דף עג

קיד. א. בהמה האסורה בהנאה שנתערבה בזבחים – מפני מה אינה בטלה ברוב? ומה הדין בדיעבד, כשהקריבו? ב. ליטרא קציעות (= משקל מסוים של תאנים יבשות, חתוכות ומגובשות) של תרומה, שדרסוהו על פי כלי מלא קציעות חולין ונתערב הכלי בכלים אחרים – האם יש לו ביטול ובכמה? כיצד הדין כשנתערבה התרומה לגמרי בשאר הקציעות שבתוך הכלי?

א. בהמה האסורה בהנאה שנתערבה בזבחים, לפי הסבר רב פפא הטעם שהכל אסור הוא משום שדבר שבמנין אינו בטל, וכדברי רבי יהודה (בדעת רבי יהושע) שאפילו דבר שאינו נמנה תמיד אצל הכל, כל שיש בו מנין אינו בטל. ולפי הסבר רב אשי הטעם שהכל אסור משום שבעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים.

א. לדברי שניהם מדין תורה האיסור בטל. לא אסרו אלא מדרבנן (תוס'). וכן הביא רש"י מרבו. ויש סוברים שמהתורה הכל אסור מחמת הספק מדין 'קבוע'.

ב. אף רב פפא לא אמר אלא בבעלי חיים קטנים כגון עופות, אבל כגון שור וכד' ודאי חשוב הוא ואינו בטל אף לדעת האומר 'את שדרכו לימנות שנינו' (עתוס' עב. וביבמות פא:).
ואין לדוחקם עד שיפוצו הנה והנה ואז להקריבם משום 'כל דפריש מרובא פריש' – גזרה משום קבוע (רבא).

ואמר רבא: אם הקריב – אינו מרצה (וצריך להביא קרבן אחר. שטמ"ק). ותלו דין זה במחלוקת התנאים בענין דין 'דיחוי' בבעלי חיים.

כיון דקיימא לן אין דיחוי בבעלי חיים, לכן להלכה אם הקריב – הורצה. אך זה דוקא כשהקריב את שנים מהם או יותר, שודאי הקריב כשרה, אבל הקריב רק אחת – הרי זה ספק (לקוטי הלכות. ונראה שמהתורה הורצה משום ביטול ברוב, ומדרבנן ספק הורצה).

פרש אחד מהם ללא מעשה מכוון מהאדם – יש מתירים להקריבו ויש אוסרים (ע' זבח תודה).

ב. ליטרא קציעות שדרסוהו על פי עיגול; לדברי רבי מאיר, נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע האם מחשבים את הקציעות שלמטה [שודאי האיסור אינו שם] כדי להעלות את התרומה באחד ומאה, או אין מחשבים אלא הקציעות העליונות שבכל כלי, אותם שבספק.

ודוקא תרומה דרבנן, ולא בדגן תירוש ויצהר (תוס', ואפילו בזמן הזה). אך יש ראשונים שסוברים מעשר תאנים מדאורייתא, ואעפ"כ הקל רבי אליעזר.

לדברי רבי יהודה, בין לר"א בין לר"י אין מחשבים את התחתונות שאינם בספק, ומחלוקתם היא האם יש ביטול לליטרא קציעות במאה כלים, או שמא אין ביטול לקציעות כלל, כיון שיש בהם מנין. הרמב"ם פסק שיש להן ביטול אם יש שם מאה עיגולין של חולין, אבל בלא"ה אין הקציעות שלמטה מתחשבים לבטל.

נתערבו לגמרי, שנדרסו בתוך הכלים, לדברי הכל יעלו באחד במאה, שכבר אין הליטרה עומדת בעינה ואין כאן 'דבר שבמנין'.

אך לדעת האומר 'מין במינו לא בטיל' – אסורות. ויש סוברים שבתערובת יבש ביבש אפילו מין במינו בטל (עתוס'; שו"ת הרשב"א ח"א תרצה).

דף עד

קטו. דבר איסור שנפל להתר מרובה ואינו בטל מפאת חשיבותו, מה דין התערובת באופנים הבאים?

א. פריט אחד פרש מן התערובת ואבד מן העולם.

ב. פרש ממנה פריט אחד או יותר ונתערב בדברים אחרים המותרים.

ג. האם מותר לכתחילה לבטל את חשיבות הפריטים כדי שהאיסור יתבטל ברוב? מה הדין כאשר בטלה חשיבותם מאליה? ומה הדין כאשר רוב הפריטים שבתערובת בטלה מהם חשיבותם?

א. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב: טבעת של עבודת כוכבים שנתערבה במאה טבעות ונפלה אחת מהן לים הגדול – הותרו כולן. (הואיל ומדין תורה האיסור בטל ברוב, הקלו חכמים לתלות שזה שאבד – הוא האיסור. תוס'). ופרשו שרב נוקט כרבי אליעזר שאמר כיוצא בזה בזבחים שנתערבו, אבל לתנא דמתניתין אין להתיר, הלכך זבחים שנתערבו בבהמות אסורות אין להתירן עד שימותו כולן, ואין די במיתת אחת מהן.